

1. BÖLÜM: ÇEVRE SORUNLARININ ÇÖZÜMÜNE YÖNELİK YAKLAŞIMLAR

DOĞAL ÇEVRENİN SINIRLILIĞI

İnsanların bir sınırı olduğu gibi doğanın da bir sınırı vardır. Doğanın sınırlı olduğunu son yüzyılda yaşanan küresel iklim değişimi, ozon tabakasının seyrelmesi ve su kirliliği gibi olaylarla acı bir şekilde öğrendik. Son yüzyıl içinde yaşanan çevre sorunları gezegenimizin büyük bir tehlikeyle karşı karşıya olduğunu gösterdi.

Ekosistem zincirinde bir halkada yaşanacak küçük bir bozulma birçok canlı türünü etkilemektedir. Yaşanan çevre sorunları sonucunda bazı canlı türlerinin yaşam alanı daralırken bazı canlı türlerinin yaşam alanı genişleyebilmektedir. Örneğin tilkilerin avlanması ve sayılarının azalması sonucunda bölgede farelerin ve yılanların sayısında artış gözlemlenecektir. İnsan müdahaleleri olmadığında doğa kendi döngüsünde kendini yenileyebilmektedir. Fakat doğanın sınırları aşırı zorlandığında doğa artık kendini yenileyemeyecek hâle gelebilir. Geri dönüşümlü duruma gelmeden önce gerekli müdahaleler yapılmalı, ekosistemlerdeki zincirin bozulmaması için geç olmadan çalışmalar yapılmalıdır.

DOĞAL KAYNAKLARIN BİLİNÇSİZ KULLANIMI VE ÇEVRE SORUNLARI

Sanayi Devrimi'yle birlikte doğal kaynak kullanımı üst seviyelere çıkmıştır. Doğal kaynaklar bilinçsiz bir şekilde sınırsızca kullanılmış ve bu durum çevre sorunlarının oluşmasına neden olmuştur. Orman, su, hava, toprak gibi doğal kaynaklar kendini yenileyebilme özelliğine sahiptir. Fakat doğanın tahribatı kendini yenileme hızından daha yüksek olursa doğal kaynaklar tükenmeye karşı karşıya kalır. Bu da çok ciddi çevre sorunlarına neden olur.

EKOLOJİK AYAK İZİ

Ekolojik ayak izi kullandığımız her şeyi sağlamak için su, toprak, bitki örtüsü gibi biyolojik kapasitenin ne kadarının tüketildiğini gösteren ölçüttür. Ekolojik ayak izi Dünya üzerinde ne kadar etki bıraktığımızı gösterir. Her birey kendi ekolojik ayak izinin hesaplamasını yapabilir ve doğaya nasıl bir etkide bulunduğunu tespit edebilir. Bireylerin enerji ve su tüketimi, gıda tüketimi, ulaşım tercihleri, geri dönüşüm gibi alışkanlıkları bireysel ekolojik ayak izini belirler.

Ekolojik ayak iziyle karbon ayak izi karıştırılmamalıdır. Ekolojik ayak izi; karbon tutma ayak izi, tarım arazisi ayak izi, orman ayak izi, yapılandırılmış alan ayak izi, balıkçılık sahası ayak izi, otlak ayak izini kapsar. Ekolojik ayak izi daha kapsayıcı bir kavramdır.

DOĞAL KAYNAKLARIN SÜRDÜRÜLEBİLİR KULLANIMI

Son yüzyılda doğal kaynaklar sınırsızca tüketilmektedir. Nüfus artışının giderek hızlanması, tüketim ve üretimin giderek artması gelecekte doğal kaynakların daha da fazla kullanılacağını göstermektedir. Bu durum dünyada sınırlı olan doğal kaynakların kullanımına daha çok özen gösterilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Gelecek nesillerin de refah içinde yaşaması için sürdürülebilir kalkınma kavramı ortaya çıkmıştır. Sürdürülebilir kalkınma hem gelecek kuşakların hem de günümüz kuşaklarının ihtiyaçlarını karşılayabilecek şekilde bir sistemi ifade eder. Sürdürülebilir kalkınma modelleri sayesinde çevrenin kendini yenileyebilme imkânı da ortaya çıkmaktadır. Çünkü sürdürülebilir kalkınma modellerinde doğal kaynakların kendini yenileme hızına göre tüketim gerçekleştirilir. Bu durum da kalkınmanın daha çevre dostu olmasını sağlar.

ÇEVRE POLİTİKALARI

Son yüzyılda doğa, insanlar tarafından sınırsızca kullanılmış ve tahrip edilmiştir. Bu tahribat her geçen gün artmaktadır. Bu artış artık bölgesel boyutlardan küresel boyutlara ulaşmıştır. Ülkeler küresel çapta çevre sorunlarına neden olan bu tahribatın önlenmesi için çevre sorunlarına yönelik önlemlerin alındığı çeşitli politikalar belirlemektedir.

ÜLKELERİN ÇEVRE SORUNLARINA YAKLAŞIMLARI

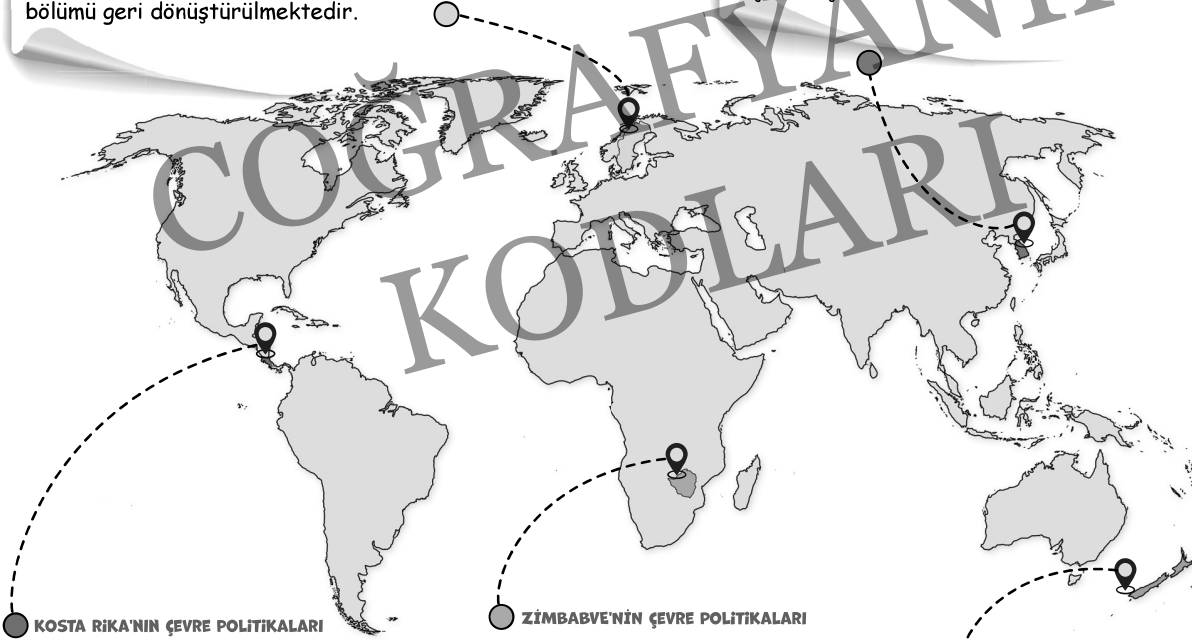
Ülkelerin uyguladıkları çevre politikaları doğanın korunması açısından çok önemlidir. Doğayı sınırsızca kullanan bireylerin ve şirketlerin düzene girmesi ülkeler tarafından uygulanan çevre politikaları sayesinde olmaktadır. Gelişmiş ülkeler çevre politikaları konusunda fazla duyarlılık gösterirken az gelişmiş ülkeler daha az duyarlılık göstermektedir. Uygulanan çevre politikaları ülkelerin gelişmişlik seviyelerini gösteren önemli bir ölçüttür.

İSVEÇİN ÇEVRE POLİTİKASI

Gelişmiş bir ülke olan İsveç yasal tedbirlerin uygulandığı caydırıcı çevre sorunları politikaları uygulayarak çevre sorunlarını en aza indirmiştir. Enerji tüketiminin %50'sini yenilenebilir enerji kaynaklarından karşılamaktadır. Ülkede katı atıkların büyük bölümü geri dönüştürülmektedir.

GÜNEY KORE'NİN ÇEVRE POLİTİKASI

Güney Kore, sanayi üretiminde Dünya'da önde gelen ülkelerden olmasına rağmen uyguladığı çevre politikaları sayesinde çevre problemlerini en aza indirebilmiştir. Güney Kore'de çıkarılan çevre kanunu ve yasalarla sera gazı salınımları kısıtlanmış, geri dönüşüm çalışmaları artırılmış, yenilenebilir enerji kaynakları kullanımı yaygınlaştırılmıştır.

KOSTA RİKA'NIN ÇEVRE POLİTİKALARI

Kosta Rika uyguladığı çevre politikalarıyla birçok ülkeye örnek olmuştur. Ormansızlaşma ile karşı karşıya kalan ülke 1996 yılından sonra ormanların kesilmesine yasak getirmiş, topraklarının %28 gibi büyük bir oranını koruma altına alan çalışmalar yapmıştır.

ZİMBABVE'NİN ÇEVRE POLİTİKALARI

Afrika ülkesi olan Zimbabwe kıtadaki diğer ülkelere göre çevreye daha duyarlı bir yapıdadır. Çevrenin sürdürülebilir kullanımı için birçok yeri millî park olarak belirleyen çevre koruma politikalarına imza atmıştır. Bu çalışmalar ile birçok türün popülasyonu çoğalmıştır.

YENİ ZELANDA ÇEVRE POLİTİKALARI

Ekonomisi doğal kaynaklara dayanan ülke, doğal kaynaklarının korunması ve sürdürülebilir bir kalkınma için çevre politikalarına önem vermiş ve uyguladığı politikalarla bunda başarıya ulaşmıştır.

ÇEVRESEL ÖRGÜTLER

YEŞİL BARIŞ (GREENPEACE)

Greenpeace, dünyadaki çevre sorunları ve doğal katliamlara karşı çeşitli faaliyetlerde bulunur. Çevre konusunda kamuoyu oluşturmak, farkındalık yaratmak için kampanyalar ve etkinlikler düzenleyen bir örgüttür.

Su, toprak ve hava kirliliğinin önlenmesi ve barışın desteklenmesi için önemli çalışmalar yapmaktadır.

DÜNYA DOĞAYI KORUMA VAKFI (WWF)

Açılımı Dünya Doğayı Koruma Vakfıdır. 1961 yılında kurulmuş olup doğanın zarar görmesini durdurmayı amaçlayan dünyanın en büyük çevre koruma sivil toplum kuruluşudur. Logosu panda sembolüdür.

WWF Dünya'nın doğal dengesini korumayı ve insanların doğayla uyumlu yaşamasını sağlamayı amaçlar.

AVRUPA ÇEVRE AJANSI (AÇA)

Çevre alanında güvenilir ve tarafsız bilgiler ortaya koymayı amaç edinmiş çevre kuruluşudur. Çevreyle ilgili tüm bilgilerin kullanılabilir ve ulaşılabilir olması yönünde güvenilir çalışmalar gerçekleştirir.

Avrupa Birliği'nin oluşturmuş olduğu bir çevre örgütüdür.

DÜNYA DOĞA VE DOĞAL KAYNAKLARI KORUMA BİRLİĞİ (IUCN)

IUCN doğal hayatın bütünlüğünü ve çeşitliliğini korumak, doğal kaynakların adil ve ekolojik olarak sürdürülebilir olmasını sağlamak amacıyla kurulmuştur.

Nesli tükenmekte olan türlerin bulunduğu kırmızı liste yayımlayarak bu türlere dikkat çekmektedir.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÇEVRE PROGRAMI (UNEP)

Ülkelere çevreye duyarlı çevre politikaları öneren, çevre sorunlarına uluslararası boyutta dikkat çeken Birleşmiş Milletler alt kuruluşudur.

Uluslararası çevre sorunları ve iklim değişikliği gibi çevre sorunları hakkında çalışmalar yapmaktadır.

TÜRKİYEDE ÇEVRESEL ÖRGÜTLER

Türkiye'de çevre sorunları alanında faaliyet gösteren bazı sivil toplum kuruluşları:

- ▶ Deniz Temiz Derneği (TURMEPA)
- ▶ Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA)
- ▶ Türkiye Çevre Eğitim Vakfı (TÜRÇEV)
- ▶ Doğal Hayatı Koruma Derneği (DHKD)
- ▶ Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı (ÇEKÜL)

ÇEVRE ANLAŞMALAR VE ÖRGÜTLERİ

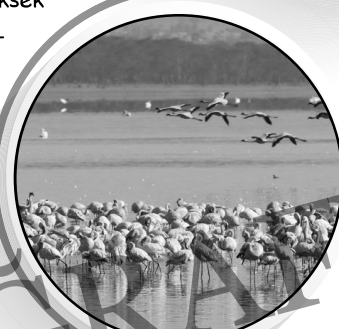
Son yüzyılda sanayileşmenin artması, insan nüfusunun çoğalması, üretim ve tüketimin yüksek boyutlara ulaşması çevre sorunlarının etkisini küresel boyutlara taşımıştır. Bu durum bölgesel boyutları aşan çevre sorunlarının çözümü için ülkeler arası iş birliğini zorunlu kılmıştır. 1972 yılında Stockholm İnsan ve Çevre Konferansı'nda ilk uluslararası boyutta çevre sorunları görüşülmüştür. Bu görüşmeler sonrasında **BM İnsan Çevresi Bildirisi** kabul edilmiştir.

Uluslararası alanda yaptırım gücü yüksek iş birliği çalışmaları ülkeleri çevre politikaları geliştirmeleri noktasında zorlamaktadır. Uluslararası boyutta yapılan çalışmalar şunlardır:

BM Çevre ve Kalkınma Konferansı: Rio Konferansı olarak da bilinen konferans 1992 yılında Brezilya'nın Rio de Janeiro şehrinde toplanmıştır. Bu konferansta, **BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi** ile **BM Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi** imzaya açılmıştır. Bu kararlar doğrultusunda hazırlanan **BM Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi** ise 1994 yılında imzaya açılmıştır.

CITES: Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme'dir. Sözleşmenin amacı nesli tükenmekte olan yabani hayvan ve bitki türlerinin uluslararası ticaretini yasaklamaktır.

Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı: Habitat Konferansı olarak da bilinen konferans Birleşmiş Milletler tarafından kentleşme ve konutların yaşanabilir, güvenli ve sağlıklı olması için oluşturulmuştur. 1976'da Vancouver'da, 1996'da İstanbul'da, 2016'da Ekvator'un başkenti Kito'da gerçekleştirilmiştir.

Viyana Sözleşmesi (1985) ve Montreal Protokolü (1987): Ozon tabakasının seyrelmesi günümüzün önemli sorunlarından biri hâline gelmiştir. Ozon tabakasının seyrelmesine yönelik uluslararası iş birliğinin sağlanması için Viyana Sözleşmesi (1985) ve Montreal Protokolü (1987) çalışmaları yapılmıştır.

Ramsar Sözleşmesi: İran'ın Ramsar şehrinde 1971'de sulak alanların korunması amacıyla oluşturulmuş uluslararası iş birliği sözleşmesidir. Türkiye'de birçok alan Ramsar Sözleşmesi kapsamında koruma altındadır.

ÇEVRE SORUNLARININ ÖNLENMESİNDE BİREYSEL OLARAK YAPILABİLECEK ÇALIŞMALAR

Çevre sorunlarının büyük bir oranının kaynağı devletler boyutundaki çalışmalar olsa da bireylerinde çevre sorunlarının büyümesinde etkisi büyüktür. Bu yüzden artan çevre sorunlarına karşı bireysel olarak da çalışmalar yapılmalı ve bu konuda duyarlı olunmalıdır. **Bireysel olarak yapılabileceklerin bazıları şunlardır:**

- ▶ Alışverişlerde gereksiz yere plastik poşet kullanımından vazgeçilmelidir.
- ▶ Evlerde ısı yalıtımlı yapılmalı ve Güneş gibi yenilenebilir enerji sistemlerinden yararlanılmalıdır.
- ▶ Kâğıt, cam, plastik gibi atık maddelerin geri dönüşümünü sağlanmalıdır.
- ▶ Su ve enerji tasarruflu kullanılmalıdır.
- ▶ Çevre dostu araç ve gereçler kullanılmalıdır.
- ▶ Atık yağların toprak ve suya karışması önlenmelidir.
- ▶ Kimyasal içerikli ürünler tercih edilmemelidir.
- ▶ Radyasyon yayan cihazların kullanımı azaltılmalıdır.
- ▶ Deodorant kullanımı azaltılmalıdır.
- ▶ Plastik ürün kullanımı en aza indirilmelidir.

Kodlamalar ve Notlar

ORTAK DOĞAL VE KÜLTÜREL MİRASA YÖNELİK TEHDİTLER

Doğal ve kültürel miraslar önceki kuşaklar tarafından oluşturulmuş, gelecek nesillere aktarılması gereken evrensel değerlere sahip olduğuna inanılan kültürel ve tarihsel değerler ile doğal güzellikleri ifade eden kavramdır. Bu kültürel, doğal ve karma miraslar; gelecek nesillere aktarılması için koruma altına alınmalıdır. UNESCO, mirasların gelecek kuşaklara aktarılması için çalışmalar yapmaktadır. UNESCO Dünya Mirası olarak gördüğü alanları Dünya Miras Listesi adını verdiği listeye dâhil etmektedir. Belirli alanlar gerekli koşulları sağladığında bu listeye girebilmektedir. Türkiye'de UNESCO Kültür Miras Listesi'ne girmiş ve koruma altında birçok alan vardır. Dünya üzerinde UNESCO Kültür Miras Listesi'nde olan bazı alanları inceleyelim:

FUJİ DAĞI

Japonya'nın Tokyo şehrinin 100 km güneybatısında bulunan yanardağ "Tanrıların yaşadığı yer" olarak bilinmekte ve kutsal kabul edilmektedir. Aynı zamanda Japonya'nın en yüksek dağıdır.

TAC MAHAL

UNESCO Dünya Miras Listesi'nde yer alan eser Türk-İslam mimarisinin en güzel örneklerinden biridir. Tac Mahal Babürler'in şahı Cihan'ın, eşi Ercümen Begüm Mümtaz Mahal için yaptırmış olduğu bir türbedir. Hindistan'ın Agra kentinde bulunur.

PETRA ANTİK KENTİ

Ürdün'de bulunan Petra Antik Kenti Nebatiler tarafından milattan önce yapılmıştır. Kayalar içine oyulmuş etkileyici bir güzelliğe sahiptir. Petra Antik Kenti'ne vuran Güneş ışınları etkileyici bir renk cümbüşü oluşturmaktadır. 1985 yılında UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne eklenmiştir.

ULURU

Avustralya'nın sembol yerlerinden biri olan Uluru aynı zamanda Ayers Kayası olarak da bilinir. Dünyanın en büyük tek parçadan oluşan kayasıdır. Avustralya'nın çöl bölgesinde kumtaşından oluşan bir kayadır. UNESCO Dünya Miras Listesi'nde yer almaktadır.

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun şekilde doldurunuz.

- Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme'dir.
- sulak alanların korunması amacıyla oluşturulmuş uluslararası iş birliği sözleşmesidir.
-sözleşmesi ve Protokolü ozon tabakasının seyrelmesine yönelik uluslararası iş birliğinin sağlanması için oluşturulmuştur.
- kullandığımız her şeyi sağlamak için su, toprak, bitki örtüsü gibi biyolojik kapasitenin ne kadarının tüketildiğini gösteren ölçüttür.
- ◀ İnsan ve Çevre Konferansı'nda ilk defa uluslararası boyutta çevre sorunları görüşülmüştür.
- ◀ Dünya Miras Listesi tarafından yayınlanmaktadır.
- ◀ Ramsar Sözleşmesi'nin imzalandığı ülke
- ◀ Petra Antik Kenti'nin bulunduğu ülke
- ◀ Tac Mahal'in bulunduğu ülke
- ◀ Ayers Kayası'nın bulunduğu ülke
- ◀ Fuji Dağı'nın bulunduğu ülke

Aşağıda verilen çevre örgütlerinin kısaltılmış hâllerini karşlarına yazınız.

- Deniz Temiz Derneği
- Doğal Varlıkları Koruma Vakfı
- Türkiye Çevre Eğitim Vakfı
- Doğal Hayatı Koruma Derneği
- Avrupa Çevre Ajansı
- Birleşmiş Milletler Çevre Programı
- Dünya Doğayı Koruma Vakfı

OGM ANALİZ

- Millî parklar koruma altına alınmış alanlardır. Bir alanın millî park ilan edilmesi çevre sorunu oluşturmaz.
- Ortak miras alanlarının imara kapalı olması o alan için olumsuz değil olumlu bir gelişmedir. İmara kapalı olması demek yapılaşma yapılamayacağı anlamına gelir ve bu durum da bölgenin zarar görmesini engeller.
- OGM sorularına baktığımız zaman Ramsar Sözleşmesi üzerinde durulduğunu görmekteyiz. Ramsar Sözleşmesi'nin sulak alanları korumak için oluşturulduğunu bilmelisiniz.

ÖSYM ANALİZ

! NE ÇIKTI?

ÖSYM sorularını analiz ettiğimiz zaman 2018, 2019 ve 2021 yıllarında bu konudan soru sorulduğunu görmekteyiz. Soruların genel kültür düzeyinde, bilgi ölçmekten ziyade yorum yeteneğini ölçen sorular olduğunu görmekteyiz.

! NE ÇIKAR?

Bu konudan gelen sorular genel kültür düzeyinde yorumlayarak yapılabilecek şekilde olmaktadır. Zorlayıcı bir soru sorulmak istendiği zaman seçilecek ilk konu sulak alanların korunmasını içeren Ramsar Sözleşmesi olacaktır. Bir diğer sorulma ihtimali olan konunun ise ozon tabakasının seyrelmesi problemini ele alan Montreal Sözleşmesi olma ihtimali yüksektir. Ayrıca bu konu özelinde olmasa da başka sorular ve konular içerisinde ki şıklarda GREENPEACE kuruluşunu görme ihtimalimiz yüksektir. Çevre örgütlerinden özellikle UNEP ve WWF'nin açılımlarını ve ne amaçla kurulduklarını bilmemiz yararımıza olacaktır. Türkiye'deki çevre kuruluşlarından TEMA'nın kesinlikle bilinmesi gerekir.

Kömürden elmasa dönüşebilmeniz dileğiyle...

CK